

Monitor beleving coronavirus: in het najaar denken minder mensen dat Nederland voldoende maatregelen neemt in de aanpak van het coronavirus dan in het voorjaar van 2020

Factsheet op basis van vijf metingen, in week 14, 16, 18, 20 en 42 van 2020

Marloes Meijer, Marion de Vries, Anne Brabers, Aura Timen en Judith de Jong

Binnen het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg is tussen eind maart en half mei 2020 op vier momenten onderzocht hoe burgers in Nederland de coronacrisis beleefden. Nadat in de zomer geen peilingen zijn uitgevoerd, is half oktober 2020 vanwege een toename van het aantal besmettingen en een aanscherping van de coronamaatregelen opnieuw aan leden van het Consumentenpanel gevraagd hoe zij de coronacrisis beleven. De resultaten laten zien dat het percentage mensen dat denkt dat Nederland voldoende maatregelen neemt in de aanpak van het coronavirus in het najaar lager is dan in het voorjaar. Zowel in het voorjaar als in het najaar gaf het grote merendeel van de respondenten aan zich aan de maatregelen te houden.

Sinds het begin van de coronacrisis in Nederland heeft de overheid verschillende maatregelen genomen om de verspreiding van het coronavirus te beperken. Voorbeelden van deze maatregelen zijn hygiënemaatregelen, thuiswerken indien mogelijk, het houden van 1,5 meter afstand tot anderen en het sluiten van horecagelegenheden. De Nederlandse aanpak heeft als doel om het virus maximaal te controleren, overbelasting van de zorg te voorkomen en kwetsbare mensen te beschermen [1]. Op verzoek van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) monitorde het Nivel van eind maart tot half mei 2020 met behulp van een online vragenlijst onder leden van het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg hoe burgers de coronacrisis in Nederland beleefden. Vanwege een toename van het aantal besmettingen en een aanscherping van de maatregelen in het najaar van 2020 zijn een aantal vragen uit deze monitor half oktober 2020 eenmalig opnieuw uitgevraagd binnen het panel. Dit factsheet rapporteert over een deel van de resultaten van deze vragenlijsten en geeft antwoord op de volgende vragen:

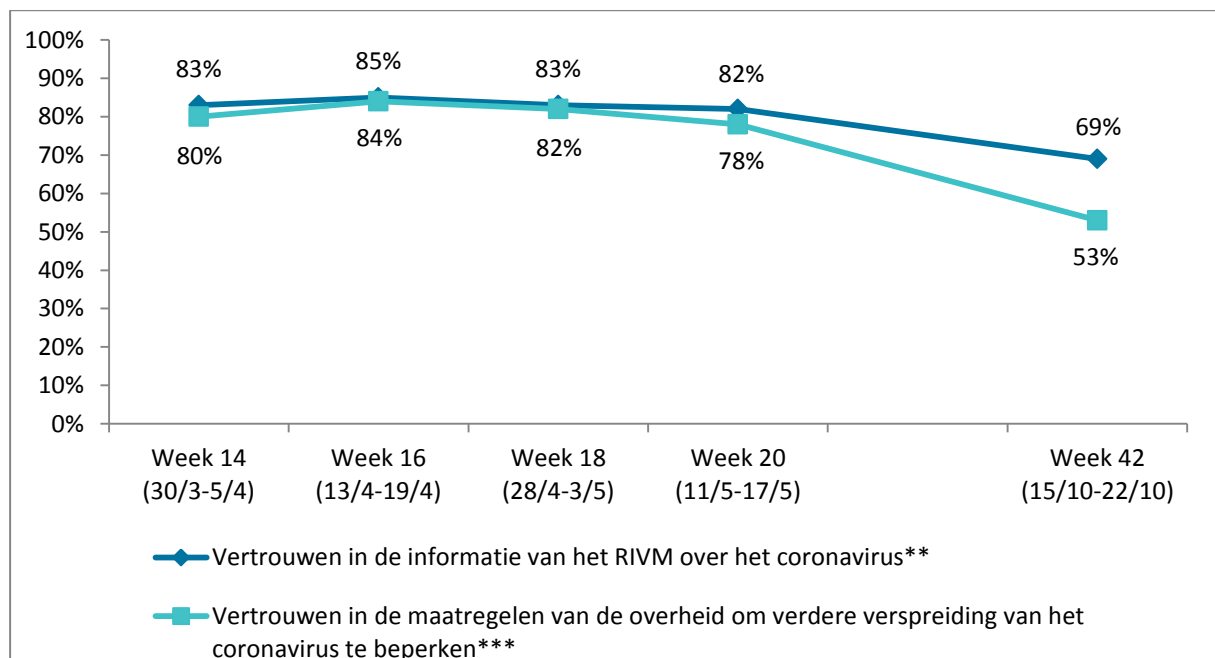
- Hoeveel vertrouwen hadden burgers in het RIVM en de overheid met betrekking tot de aanpak van het coronavirus?
- Hoe denken mensen over de maatregelen en de naleving van deze maatregelen?
- In hoeverre gaf men aan zich te houden aan de maatregelen?

Voor deze vragen laten we ook zien wat er is veranderd gedurende de onderzoeksperiode en of er verschillen zijn tussen groepen burgers. De vragen zijn bij iedere meting online voorgelegd aan ruim 3.000 panelleden. De respons varieerde van ongeveer 2.300 tot 2.700 respondenten en de gemiddelde leeftijd van de deelnemers was rond de 65 jaar (25-93 jaar).

Vertrouwen in informatie RIVM en maatregelen overheid in het najaar lager dan in het voorjaar

Een meerderheid van de respondenten gaf aan vertrouwen te hebben in de informatie van het RIVM over het coronavirus. Wel was dit vertrouwen in het voorjaar hoger dan in het najaar. In het voorjaar gaf 82-85% van de respondenten aan vertrouwen te hebben in de informatie van het RIVM, half oktober was dit nog 69% (zie Figuur 1). Het vertrouwen dat respondenten hebben in de maatregelen die de overheid neemt om verdere verspreiding van het coronavirus tegen te gaan is, na een toename tussen eind maart (80%) en half april (84%), afgenomen tot 78% half mei. Half oktober 2020 was dit met 53% nog lager.

*Figuur 1. Ontwikkeling van het percentage respondenten dat aangaf vertrouwen te hebben in de informatie van het RIVM en het percentage respondenten dat aangaf vertrouwen te hebben in de maatregelen van de overheid (n=2302-2726, gewogen)**

*De beantwoording van de vragen vond plaats aan de hand van een vijfpuntsschaal. Respondenten konden kiezen uit de volgende antwoordopties: 1. Geen vertrouwen, 2, 3, 4, 5. Veel vertrouwen. In de figuur wordt het percentage respondenten dat 4 of 5 heeft geantwoord weergegeven.

** Tussen week 14 en 16 is er sprake van een statistisch significante toename van het vertrouwen in de informatie van het RIVM. Tussen week 16 en 18 en tussen week 20 en 42 is er sprake van een statistisch significante afname. Er is geen statistisch significant verschil tussen week 18 en 20.

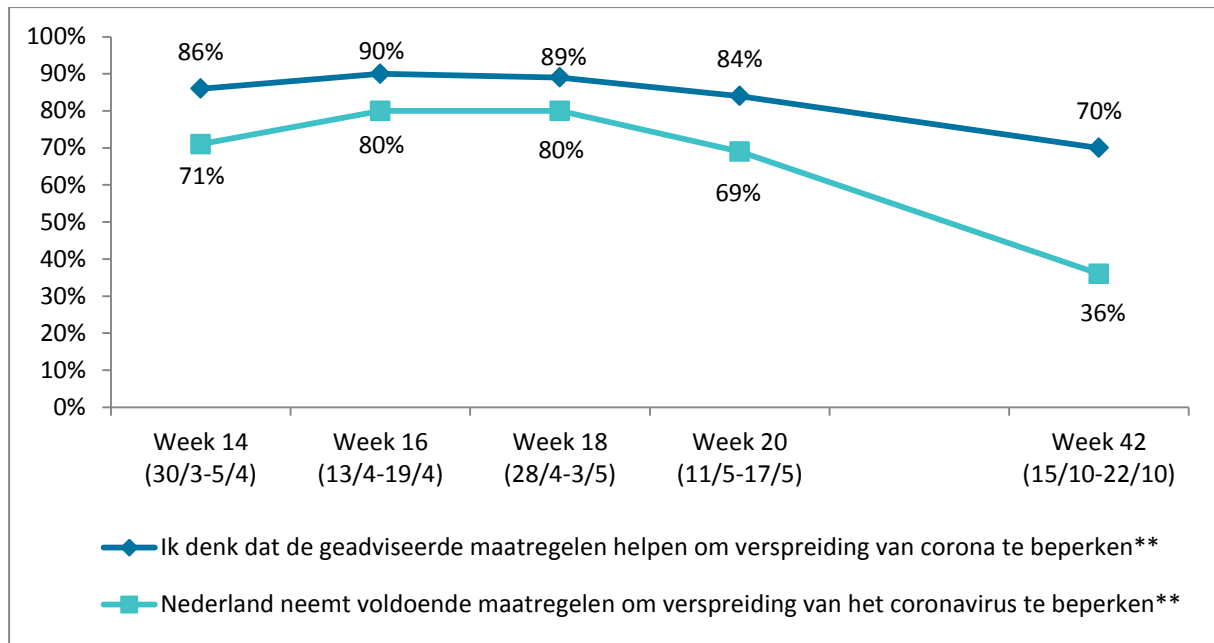
*** Tussen week 14 en 16 is er sprake van een toename van het vertrouwen in de maatregelen van de overheid. Tussen week 16 en 18, 18 en 20 en 20 en 42 is er sprake van een statistisch significante afname.

In het najaar denken minder mensen dat Nederland voldoende maatregelen neemt dan in het voorjaar

Figuur 2 laat zien of respondenten denken dat Nederland gedurende de onderzoeksperiode voldoende maatregelen neemt om de verspreiding van het coronavirus te beperken. In het voorjaar gaf 69% tot 80% van de respondenten aan dat de overheid voldoende maatregelen neemt om verdere verspreiding van het virus te beperken. Half oktober was dit nog 36%.

Ook het percentage respondenten dat denkt dat de geadviseerde maatregelen helpen om verdere verspreiding van het coronavirus te beperken is half oktober lager dan in het voorjaar (70% ten opzicht van 84-90%, zie Figuur 2).

Figuur 2. Ontwikkeling van het percentage respondenten dat aangaf dat Nederland voldoende maatregelen neemt om verspreiding van het coronavirus te beperken en het percentage respondenten dat aangaf dat de geadviseerde maatregelen helpen om verspreiding van het coronavirus te beperken (n=2302-2726, gewogen)*

*De beantwoording van de vragen vond plaats aan de hand van een vijfpuntsschaal. Respondenten konden kiezen uit de volgende antwoordopties: 1. Zeker niet, 2, 3, 4, 5. Zeker wel. In de figuur wordt het percentage respondenten dat 4 of 5 heeft geantwoord weergegeven.

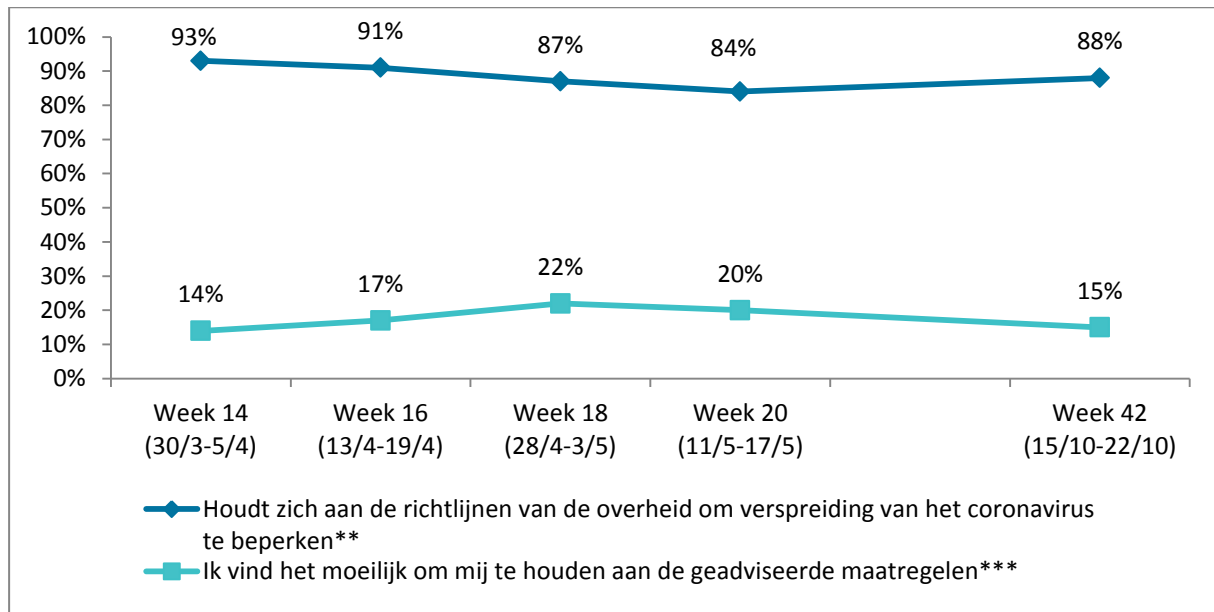
** Voor beide vragen zien we tussen week 14 en 16 een statistisch significante toename. Er is geen statistisch significant verschil tussen week 16 en 18. Er is sprake van een statistisch significante afname tussen week 18 en 20 en tussen week 20 en 42.

Ongeveer negen op de tien respondenten zegt zich aan de maatregelen te houden

In het voorjaar zagen we een daling van het percentage mensen dat aangaf zich aan de maatregelen te houden, van 93% eind maart tot 84% half mei (zie Figuur 3). Bij het meetmoment in oktober gaf nog steeds een grote meerderheid (88%) aan zich aan de maatregelen te houden. Het percentage respondenten dat aangaf het moeilijk te vinden om zich aan de maatregelen te houden, is toegenomen van 14% eind maart naar 22% eind april. Half oktober was dit 15%.

Figuur 4 laat zien dat zowel in het voorjaar als in het najaar van 2020 het grote merendeel van de respondenten vond dat mensen zich aan de maatregelen moeten houden (93-97% in het voorjaar, 93% half oktober). Volgens de respondenten gebeurt dit echter steeds minder. In het voorjaar zagen we een daling van het percentage respondenten dat aangaf dat de meeste mensen in hun omgeving zich aan de coronamaatregelen houden (van 86% eind maart tot 73% half mei). In oktober gaf nog 64% van de respondenten aan dat de meeste mensen in hun omgeving zich aan de maatregelen houden.

Figuur 3. Ontwikkeling van het percentage respondenten dat aangaf zich te houden aan de maatregelen van de overheid en het percentage respondenten dat aangaf het moeilijk te vinden om zich aan de maatregelen te houden (n=2302-2726, gewogen)*

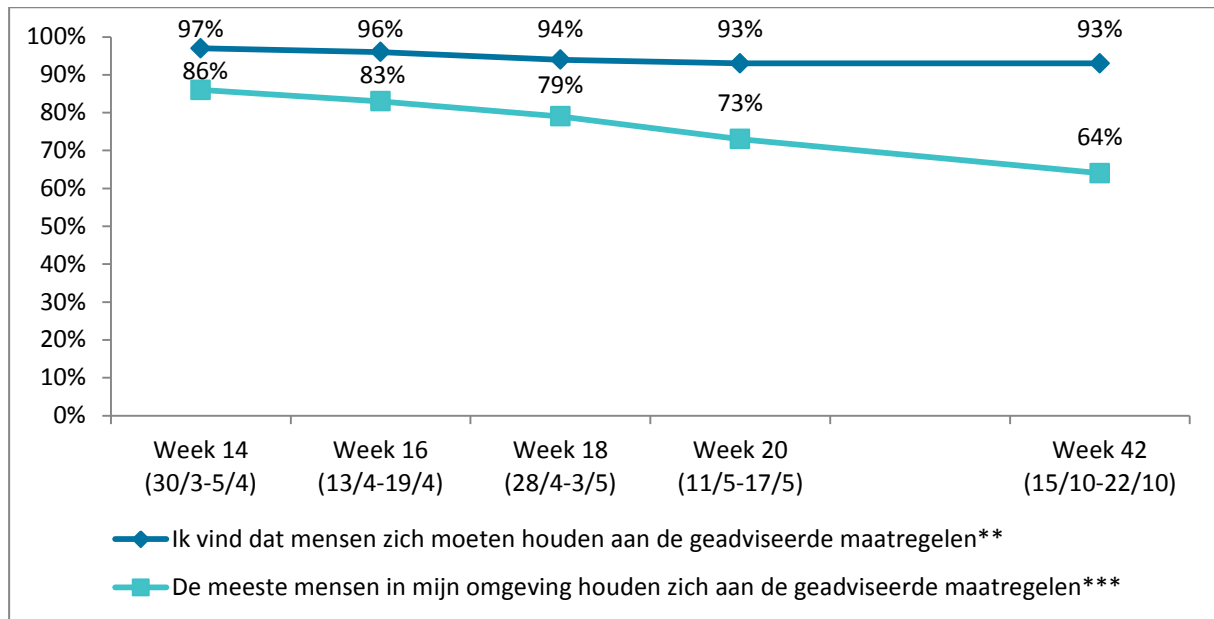

*Aan de respondenten is gevraagd of ze zich houden aan de richtlijnen die worden geadviseerd door de overheid om verdere verspreiding van het coronavirus te beperken. Daarop konden ze antwoorden met Ja, Gedeeltelijk, Nee of Weet ik niet. In de figuur wordt het percentage respondenten weergegeven dat de vraag heeft beantwoord met 'Ja'. De beantwoording van de vraag of respondenten het moeilijk vinden om zich aan de maatregelen te houden vond plaats aan de hand van een vijfpuntsschaal. Respondenten konden kiezen uit de volgende antwoordopties: 1. Zeker niet, 2, 3, 4, 5. Zeker wel. In de figuur wordt het percentage respondenten dat 4 of 5 heeft geantwoord weergegeven.

** Tussen week 14 en 16, 16 en 18 en 18 en 20 is er sprake van een statistisch significante afname van het percentage dat zich houdt aan de richtlijnen van de overheid. Tussen week 20 en 42 is er sprake van een statistisch significante toename.

*** Tussen week 14 en 16 en tussen week 16 en 18 is er sprake van een statistisch significante toename van het percentage respondenten dat het moeilijk vindt zich aan de maatregelen te houden. Er is geen statistisch significant verschil tussen week 18 en 20. Er is sprake een statistisch significante afname tussen week 20 en 42.

Figuur 4. Ontwikkeling van het percentage respondenten dat aangaf dat de meeste mensen in hun omgeving zich aan de maatregelen houden en het percentage respondenten dat aangaf dat mensen zich moeten houden aan de geadviseerde maatregelen (n=2302-2726, gewogen)*

*De beantwoording van de vraag vond plaats aan de hand van een vijfpuntsschaal. Respondenten konden kiezen uit de volgende antwoordopties: 1. Zeker niet, 2, 3, 4, 5. Zeker wel. In de figuur wordt het percentage respondenten dat 4 of 5 heeft geantwoord weergegeven.

** Tussen week 14 en 16 en tussen week 16 en 18 is er sprake van een statistisch significante afname van het percentage dat vindt dat mensen zich moeten houden aan de maatregelen. Er is geen statistisch significant verschil tussen week 18 en 20 en tussen week 20 en 42.

*** Over de hele onderzoeksperiode gezien is er sprake van een statistisch significante afname tussen de opeenvolgende meetmomenten van het percentage dat aangaf dat de meeste mensen in hun omgeving zich aan de maatregelen houden.

Vrouwen geven aan meer vertrouwen te hebben en zich beter aan de maatregelen te houden dan mannen

Over het algemeen gaven vrouwen aan meer vertrouwen te hebben in de informatie van het RIVM en in de maatregelen van de overheid dan mannen en dachten vrouwen vaker dat Nederland voldoende maatregelen neemt om verdere verspreiding van het virus te beperken. Een hoger vertrouwen onder vrouwen zien we ook in ander onderzoek [2]. Ook gaven vrouwen vaker aan zich aan de maatregelen te houden, dachten ze vaker dat de geadviseerde maatregelen helpen, gaven ze vaker aan dat de meeste mensen in hun directe omgeving zich aan de maatregelen houden en vonden ze vaker dat mensen zich aan de geadviseerde maatregelen moeten houden. Vrouwen gaven minder vaak aan dat ze het moeilijk vinden om zich aan de maatregelen te houden.

Mensen van 65 jaar en ouder geven aan meer vertrouwen te hebben en zich beter aan de maatregelen te houden dan mensen jonger dan 65 jaar

Mensen van 65 jaar en ouder hadden gemiddeld meer vertrouwen in de informatie van het RIVM en de maatregelen van de overheid dan mensen jonger dan 65 jaar. Een hoger vertrouwen onder mensen ouder dan 65 jaar zien we ook in ander onderzoek [3]. Ook gaven mensen van 65 jaar en ouder vaker aan dat Nederland voldoende maatregelen neemt en dat ze zich aan de richtlijnen houden, dachten ze vaker dat de geadviseerde maatregelen helpen, gaven ze vaker aan dat de meeste mensen in hun directe omgeving zich aan de maatregelen houden en vonden ze vaker dat mensen zich aan de geadviseerde maatregelen moeten houden. Mensen van 65 jaar en ouder gaven minder vaak aan het moeilijk te vinden om zich aan de geadviseerde maatregelen te houden.

Tot slot

Uit ons onderzoek blijkt dat het vertrouwen in de informatie van het RIVM en de maatregelen van de overheid in het voorjaar groter was dan half oktober. Ook dachten half oktober minder respondenten dat Nederland voldoende maatregelen neemt dan in het voorjaar. In oktober dacht nog slechts 36% van de respondenten dat Nederland voldoende maatregelen neemt. Dit sluit aan bij onderzoek van De Jong et al. [4]. Dit onderzoek liet zien dat burgers als belangrijkste verbeterpunt in de aanpak van het coronavirus noemen dat de maatregelen en de handhaving strenger mogen.

Een grote meerderheid van de respondenten gaf aan dat zij zich aan de maatregelen houden. Wel gaven half oktober meer respondenten aan dat mensen in hun omgeving zich niet aan de maatregelen houden dan in het voorjaar. De vragenlijst in oktober is voorgelegd kort na de aanscherping van de coronamaatregelen. De effecten van de strengere maatregelen waren toen nog niet merkbaar. Ten tijde van het schrijven van het factsheet (november 2020) is er sprake van een daling van het aantal besmettingen [5]. Vervolgonderzoek zou moeten uitwijzen wat dit betekent voor het vertrouwen in de aanpak.

Het onderzoek

In de periode 30 maart - 17 mei 2020 ontvingen ruim 3.250 leden van het Consumentenpanel Gezondheidszorg op vier momenten, in week 14, 16, 18 en 20, een online vragenlijst met vragen over hoe zij de coronacrisis in Nederland beleven. Deze vier meetmomenten maakten onderdeel uit van de Monitor griepachtige klachten en het coronavirus, die liep van 24 februari tot 18 mei 2020. Alle leden van het Consumentenpanel zijn aangeschreven voor deelname aan de monitor (N=10.993). Ongeveer 3 op de 10 panelleden was bereid om deel te nemen (voor meer informatie over deze monitor zie Brabers, Meijer, Hooiveld en De Jong, Monitor griepachtige klachten en uitbraak van het coronavirus. Het perspectief van de burger. Methodologische verantwoording, Nivel: 2020). In week 42 werd een deel van de vragen uit de monitor vanwege een toename van het aantal besmettingen en een aanscherping van de coronamaatregelen opnieuw voorgelegd aan het merendeel van de deelnemers aan de monitor (N=3.065). Op 13 oktober 2020 zijn strengere maatregelen aangekondigd. De vragenlijst is verstuurd op 15 oktober 2020 en kon tot en met 22 oktober worden ingevuld.

Tabel 1 Het aantal verzonden/ontvangen vragenlijsten & kenmerken deelnemers per week

Week van verzending vragenlijst	14 (30/3-5/4)	16 (13/4-19/4)	18 (27/4-3/5)	20 (11/5-17/5)	42* (15/10-22/10)
Aantal verzonden vragenlijsten	3.261	3.263	3.261	3.261	3.065
Aantal vragenlijsten meegenomen in analyses	2.710	2.726	2.654	2.705	2.302
% respons	83%	84%	81%	83%	75%
% man/vrouw	49/51	50/50	50/50	50/50	52/48
Gemiddelde leeftijd	65 (25-93jr)	65 (25-93jr)	65 (25-93jr)	66 (25-93jr)	66 (27-93jr)

**De meting in week 42 betrof een eenmalige, extra meting.*

Analyses

Om de resultaten van de verschillende weken met elkaar te kunnen vergelijken, zijn de resultaten gewogen naar leeftijd en geslacht (zie voor meer informatie over deze weging [6]: Brabers, Meijer, Hooiveld en De Jong, Monitor griepachtige klachten en uitbraak van het coronavirus. Het perspectief van de burger. Methodologische verantwoording, Nivel: 2020). In de figuren worden deze gewogen percentages weergegeven. Door middel van regressieanalyse is vastgesteld of de verandering van de perceptie van het coronavirus door de tijd significant is. Daarbij is gecontroleerd voor leeftijd en geslacht. Bij de analyse naar de verschillen tussen mannen en vrouwen is gecontroleerd voor leeftijd

en week, bij de analyse naar de verschillen naar leeftijd is gecontroleerd voor geslacht en week. Bij het vaststellen van het significantieniveau hebben we een p-waarde gehanteerd van 0.05. Als er wordt gesproken van een toename of afname, is er sprake van een significante toename of afname.

Het Consumentenpanel Gezondheidszorg

Het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg peilt hoe burgers in Nederland denken over de gezondheidszorg en wat hun ervaringen zijn met die zorg. Deze informatie wordt verzameld in peilingen. Peilingen zijn vragenlijsten die schriftelijk en/of via internet worden afgenomen. Per jaar worden er momenteel zo'n acht peilingen gehouden, waarbij ieder panellid ongeveer drie vragenlijsten per jaar krijgt voorgelegd.

Het panel bestaat momenteel uit ongeveer 11.000 personen van achttien jaar en ouder. Van deze panelleden is een groot aantal achtergrondkenmerken bekend, zoals leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Om met het panel een representatieve afspiegeling te kunnen vormen van de algemene bevolking in Nederland, worden regelmatig nieuwe leden geworven. Aanvulling is nodig om het natuurlijk verloop (zoals het overlijden van panelleden of het niet doorgeven van een adreswijziging na verhuizing) te compenseren. Mensen kunnen zichzelf niet aanmelden als panellid, maar kunnen alleen lid worden als zij hiervoor benaderd worden. Daarnaast worden panelleden die langer lid zijn van het panel uitgeschreven om leereffecten te voorkomen.

Meer informatie over het Consumentenpanel: ga naar www.nivel.nl/consumentenpanel of e-mail naar consumentenpanel@nivel.nl. Ook kunt u de volgende publicatie downloaden: Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel (2015) [7].

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Meijer, M., De Vries, M., Brabers, A., Timen, A., & De Jong, J. Monitor beleving coronavirus: in het najaar denken minder mensen dat Nederland voldoende maatregelen neemt in de aanpak van het coronavirus dan in het voorjaar van 2020. Factsheet op basis van vijf metingen, in week 14, 16, 18, 20 en 42 van 2020. Utrecht/Bilthoven: Nivel/RIVM, 2020.

Literatuur

- [1] Rijksoverheid. Nederlandse aanpak en maatregelen tegen het coronavirus. 2020. Geraadpleegd op 29 oktober 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nederlandse-maatregelen-tegen-het-coronavirus>.
- [2] Bes, R.E., Wendel, S., Curfs, E.C., Groenewegen, P.P., & de Jong, J.D. Acceptance of selective contracting: the role of trust in the health insurer. *BMC Health Services Research* 2013, 13:375.
- [3] Straten, G.F.M., Friele, R.D., Groenewegen, P.P. Public trust in Dutch health care. *Social Science & Medicine* 2002, 55(2), 227-234.
- [4] Jong, J. de, Meijer, M., Brabers, A. Factsheet: De aanpak van het coronavirus: persconferenties worden gewaardeerd, aanpak mag wel wat strenger. Utrecht: Nivel, 2020.
- [5] RIVM. Afname COVID-19 meldingen volgens verwachting, aantal besmettelijke mensen nog steeds hoog. 2020. Geraadpleegd op 16 november 2020, van <https://www.rivm.nl/nieuws/afname-covid-19-meldingen-volgens-verwachting>.

[6] Brabers, A., Meijer, M., Hooiveld, M. en De Jong, J. Monitor griepachtige klachten en uitbraak van het coronavirus. Het perspectief van de burger. Methodologische verantwoording. Utrecht: Nivel, 2020.

[7] Brabers A.E.M, Reitsma-van Rooijen, M. & de Jong, J.D. Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel (2015). Utrecht: Nivel, 2015.